

Nieuwsbrief Afrika-getuigenissen vzw
Driemaandelijks/maart 2011
P708863 / 3120 Tremelo
H. Decoo Hollandsvin 4
3120 Tremelo

België-Belgique
P.B. – P.P.
3120 Tremelo
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 23

Maart 2011

Op een Congolese markt

Lidmaatschapsbijdragen

Meer dan 50 leden waren reeds zo vriendelijk spontaan hun bijdragen voor het jaar 2011 over te maken. Sommigen verdubbelden zelfs het bedrag (zie blz. 14). Wij danken bij voorbaat onze andere getrouwen die graag dit mooie voorbeeld zullen willen volgen. Het lidgeld is ongewijzigd gebleven op 25 €.
Een overschrijvingsformulier is bij dit nummer gevoegd.

In dit nummer :

Beethoven aan de evenaar	blz. 3
Roger Gallant, een kranige negentiger	blz. 4
Een mijlplaat ! - En verder ?	blz. 4
Kinshasa Symphony	blz. 6
Russen in Congo <i>Derde deel van het merkwaardige studiewerk van Vladimir Ronin</i>	blz. 8
De opinie van een missionaris in Congo-Vrijstaat <i>Uit de geschriften van Jules Garmyn</i>	blz. 11
Afrikagetuigenissen in Limburg	blz. 12
“Naar den Congo” <i>Honderd jaar Broeders van Liefde in Congo</i>	blz. 13
In memoriam	blz. 13
Lidmaatschapsbijdragen 2011	blz. 14
Films en boeken die bij of via onze vereniging kunnen worden aangekocht	blz. 15

Beethoven aan de evenaar

Enige tijd geleden deed het gerucht de ronde dat er iets mis was met de vleugel-piano van het Conservatorium van Kinshasa. Dat is namelijk de prachtige Steinway die koning Boudewijn destijds aan de instelling cadeau had gedaan. Helaas was op zekere dag de poot verdwenen die de vleugel overeind moet houden. Men had er dan niet beter op gevonden dan die poot te vervangen door een wankelende stoel. De zoveelste tragikomische ervaring die ons weer eens de moed in de schoenen moet doen zakken ?

Nee, beste lezer, er is ook ander nieuws. We willen het hier even hebben over het enige symfonieorkest van Midden-Afrika. Jawel, en het is in Kinshasa gevestigd, een symfonieorkest zoals er geen tweede op de wereld bestaat. Vijftien jaar geleden reeds zijn onverschrokken Congolese pioniers – notabene gesproten uit het kimbangistische milieu – er in de meest ondankbare voorwaarden en met het schrijnendste gebrek aan middelen dat men zich kan inbeelden in geslaagd een regelrecht symfonieorkest op de been te brengen. Over het reilen en zeilen van dit orkest, dat natuurlijk enkel uit amateurs bestaat, leest u verder in dit nummer enige nadere bijzonderheden.

Aan wanhoopstijdingen uit het zwalpende Afrika is er de laatste decennia geen gebrek geweest. Is dat geen reden temeer om onze aandacht en sympathie te laten gaan naar de moed, de levenswil en de ambitie van mensen die er zo toe gekomen zijn zichzelf te overtreffen. Zij zijn er inderdaad in geslaagd de moeilijkste barrières te doorbreken om deelachtig te worden in de meest sublieme uitingen van de menselijke geest, de grote Muziek.

Sedert verscheidene jaren hebben we kunnen vaststellen met welke maestria de Aziaten (Japanners, Koreanen, Chinezen) erin geslaagd zijn zich in te leven in de geniale scheppingen van de Europese grootmeesters. Niet zelden komen zij hier ook in de meest prestigieuze Europese muziekwedstrijden de trofeeën wegkapen. Nu de technische evolutie alle grenzen vervaagt en alle afstanden overwint, zijn de discussies over culturele identiteit, draagkracht en uitstraling van universele waarden meer dan ooit aan de orde van de dag. Het is bemoedigend dat deze evolutie niet hopeloos aan Afrika voorbijgaat.

Dat deze schamele mensen erin slagen de dagelijkse harde strijd om te overleven opzij te zetten om uit volle borst en met overgave Beethovens ode "Alle Menschen werden Brüder" te horen te geven, is dit niet een van de meest verheugende gebeurtenissen die een mens zich kan inbeelden ? En is dit ook geen schitterende les voor ons allen ?

*Guido Bosteels
Voorzitter*

ROGER GALLANT, een kranige negentiger !

Hij beweert wel negentig te zijn geworden, maar zo te zien zouden we eerder denken met een zestiger te doen te hebben. Het geheim van zijn lang en gelukkig leven vertelt hij zelf : leven in harmonie met zichzelf en zijn omgeving. Dat is de levenskunst die hij perfect weet te beoefenen.

Gezond verstand, ondernemingszin, gematigdheid, geduld, vriendelijkheid, verdraagzaamheid, mensenkennis, behulpzaamheid, natuurlijke charme, wat al kwaliteiten sieren deze goede vriend die zich jarenlang als een toegewijde medewerker van Afrika-getuigenissen heeft doen kennen.

Een rijkgevuuld leven, dat mag men van Roger wel zeggen : oorlog, gevangenschap, terrorisme, doodsgevaar, gruwel, aanslagen op zijn leven, hij heeft

het allemaal koelbloedig overleefd.

Maar de meest markante periode uit zijn leven moet toch wel zijn vijftienjarige koloniale loopbaan zijn geweest. Van 1946 tot 1960 doorliep hij er een voorbeeldige carrière in de postdienst, waar hij heel de kolonie doorkruiste om tenslotte op te klimmen tot de graad van provinciaal directeur van de Posterijen in het toenmalige Stanleystad. Ook na de onafhankelijkheid keerde Roger nog naar Kinshasa terug, ditmaal in het kader van de ontwikkelingssamenwerking, maar zijn rigoureuze opvattingen over deontologie in overheidsdienst bleken niet meer te stroken met de manier waarop het nieuwe bewind de zaken wou aanpakken, zodat hij vrij vlug alweer in België belandde.

Niet voor lang echter want hij was de enige kandidaat die bereid gevonden werd om voor rekening van de UNO orde te gaan scheppen in het Viëtnamees postbedrijf. Een klus die hij blijkbaar andermaal op voorbeeldige wijze wist te klaren als we bedenken dat hij aanvankelijk voor het oud regime actief is geweest maar niettemin opnieuw opgeroepen werd om zijn vakkennis ten dienste te stellen van het nieuwe, revolutionaire regime. Zijn sympathie voor de Viëtnamezen en zijn bewondering voor hun werkkraft heeft hij nooit onder stoelen of banken gestoken.

Ondertussen was Afrika niet uit zijn geest weggecijferd. Hij ging zich weer inzetten om de samenhang onder het vroegere koloniale postpersoneel in stand te houden maar bovenal zette hij zich aan het schrijven van zijn levenswerk, de geschiedenis van het postwezen in de Belgische kolonie, een werk van zowat 550 pagina's, dat hij notabene zowel in Nederlandse als in Franse versie heeft gepubliceerd. Dit is een uniek standaardwerk !

Uiteraard zijn wij hem bovenal dankbaar voor zijn jarenlange medewerking in de schoot van Afrikagetuigenissen, waar zijn inbreng, zijn wijsheid en zijn goede raad op hoge prijs worden gesteld. Driemaal helaas zouden we moeten schrijven "werden gesteld" want gezien zijn leeftijd heeft Roger gevraagd uit zijn bestuurdersmandaat te worden ontheven. Natuurlijk moesten wij met spijt van dit ontslag akte nemen, maar wij hebben er alle begrip voor en onze erkentelijkheid blijft hem verworven.

Met de levenswijsheid die we van hem kennen, heeft Roger de gewoonte elke nieuwe dag als een geschenk uit de hemel te aanvaarden. Onnodig te zeggen dat wij hem nog heel veel van dat soort geschenken toewensen. We weten ook hoe goed hij die zal weten te delen met zijn echtgenote, de liefdevolle Greta, die hem met voorbeeldige zorgen omringt.

Het Bestuur

Een mijlpaal !

Zoals wij in onze vorige Nieuwsbrief al hadden aangekondigd, hadden wij voor het begin van het jaar 2011 een belangrijke mijlpaal voor ogen : het overhandigen aan de directie van het Afrikamuseum te Tervuren van het resultaat van bijna zeven jaar doorgedreven arbeid.

Zo is het dat een afvaardiging van Afrikagetuigenissen op 10 februari 2011 in het Museum ontvangen werd door directeur Guido Gryseels, vergezeld van mevr. Patricia Van Schuylenbergh, professor in de antropologie en diensthoofd van de geschiedkundige afdeling.

Wat al moois hebben wij ten behoeve van de komende generaties aan het Tervurense Museum kunnen toevertrouwen ? Te lang en te veel om te melden, zodat wij ons moeten beperken tot een beknopte samenvatting van deze items, die deels op magnetische drager dan wel in afgedrukte vorm werden afgeleverd.

- 235 mappen (waarvan 31 dubbelmappen voor de echtparen) van de geïnterviewden (met o.m. hun foto, de schriftelijke versie van de interviews, hun curriculum vitae, enz.)
- een transcriptie van de interviews, zowel per respondent als per behandeld thema (deze geïndividualiseerde sequenties zijn ten getale van 12.377)
- een naslagboek, getiteld 'Getuigen vertellen' dat een selectie van ongeveer 3.000 sequenties bevat (493 pagina's)
- een externe harde schijf die de volledige database bevat alsook de inhoud van de afgedrukte documenten
- een verzameling van diverse statistische gegevens
- een verzameling van zowat 350 geïnventariseerde 'documenten', d.w.z. levensverhalen, foto's en films, dienstbriefwisseling, gedenkschriften, enz.

Het hoeft niet te verwonderen dat het Afrikamuseum, zeer onder de indruk van het geleverde werk, deze schenking met dank aanvaard heeft.

(V.l.n.r. : Willy Billen, Miel Clement, Paul Van Wassenhove, Patricia Van Schuylenbergh, Lucien Hoérée, directeur Guido Gryseels, Guido Bosteels, Hilde Decoo, Cyriel Van Meel)

De volgende afspraak was voor 15 februari daaropvolgend, met name in het KADOC, het prestigieuze documentatiecentrum van de KULeuven. Daar was het dr. Godfried Kwanten die het genoeg had een gelijkaardige schenking in ontvangst te mogen nemen. Ook deze deskundige was niet spaarzaam met zijn lof.

Daarmee zijn we nog niet rond ! Op 8 maart hadden we een ontmoeting met prof.dr. Jan Gorus, professor in de hedendaagse geschiedenis aan de VUB. Het gold hier een eerste contactname die het beste laat verhoppen in het vooruitzicht op het afsluiten van een overeenkomst. Het is immers wel verstaan dat wij de nodige voorzorgen nemen vooraleer wij onze verzamelingen aan derden toevertrouwen. De wederzijdse rechten en plichten van schenker en begiftigde worden inderdaad zorgvuldig contractueel vastgelegd.

Voorts mogen wij ons verheugen in de belangstelling vanwege de UGent, waar de naam van Afrikagetuigenissen vertrouwd in de oren klinkt van de professoren Bruno De Wever, Johan Lagae en Eric Vanhaute. Zelfs met de beroemde Humboldt-universiteit in Berlijn hebben we een interessant aanknopingspunt gevonden in de persoon van de onderzoeker Daniël Tödt.

En verder ?

Het bereiken van deze mijlpaal moest ons aanzetten tot enige bezinning over de verdere gang van zaken binnen onze vereniging. Dat is de reden waarom wij het betamelijk vonden in ons kerstnummer niet meteen te spreken over de betaling van de jaarlijkse bijdrage. Maar, er kwam een vingerwijzing...

Nu is het inderdaad zo dat ondanks deze reserve, meer dan 50 leden reeds spontaan hun bijdrage voor 2011 hebben laten geworden, waaronder trouwens ettelijke verdubbelde stortingen. Dit gebaar kan niets anders betekenen dan een vriendelijke aansporing om niet bij de pakken te blijven zitten en met onze arbeid door te gaan.

En er is inderdaad nog werk op de plank ! Na de rijke oogst aan interviews die we binnengehaald hebben, is het realiseren van nieuwe opnames uiteraard meer naar de achtergrond verschoven. Wanneer er ergens een vragende partij of een nog onontdekte merkwaardige getuige opduikt, willen wij die natuurlijk niet voorbijlopen. Ook wat de exploitatie van de ingewonnen materie betreft, zijn er nog heel wat vorderingen te maken.. Er is nog ruime materie voorhanden om diverse publicaties te realiseren. Overigens herinneren wij aan onze prachtige voorraad aan ingezamelde persoonlijke memoires van oud-kolonialen, die het waard zijn te worden gevaloriseerd en op ruimere schaal kenbaar gemaakt.

Naast het hierboven vermelde naslagboek "Getuigen vertellen", waarvan de verspreiding aan de gang is, ligt onder meer ook nog de publicatie ter studie van een bloemlezing die gericht zal zijn op een breder publiek.

Evenzeer blijven wij ons inzetten om nog meer persoonlijke archieven van oud-kolonialen, met inbegrip van foto- en filmmateriaal, bij elkaar te brengen. Wij zijn er zeker van dat er nog veel belangrijk materiaal op de familiale zolders berust, dat wij voor verlies willen behoeden. Tenslotte hebben wij ook nog meer dan één filmische realisatie in uitvoering of in voorbereiding.

Het Bestuur

Kinshasa Symphony

Acht à tien miljoen mensen hokken samen in de derde grootste maar wellicht de armste grootstad van Afrika. Daar is ook het enige symfonieorkest van Midden-Afrika gevestigd.

In volslagen duisternis voeren tweehonderd musici de laatste maten uit van de negende symfonie van Beethoven, de "Ode an die Freude". Eens te meer wordt de stad door een stroomonderbreking geteisterd, maar dat is zeker niet het grote zorgenkind van de orkestleden. Sedert de stichting, vijftien jaar geleden, doorworstelde dit orkest allerlei politieke en economische strubbelingen, maar wat de leden recht houdt is de hoop op een betere toekomst en de passie voor de muziek. "Kinshasa Symphonie" heet dit ongelooflijk ensemble dat mannen en vrouwen samenbrengt die erin slagen in deze chaotische

grootstad de sublieme harmonieën van de grote muziek tot leven te brengen : Beethoven, Dvorak, Verdi, de Carmina Burana van Orff staan op het repertorium.

Een van de muzikanten heet Albert Matubanza. Hij is eigenlijk gitarist maar dat heeft hem niet belet de musici die strijkinstrumenten bespelen op de goede weg te zetten, ook al door hun de nodige kennis van de notenleer bij te brengen. Tussendoor legt hij zich toe op het bouwen van een nieuwe contrabas. Onder de orkestleden zijn er ook die de nodige klusjes weten op te knappen als er aan een instrument iets kapot geraakt is. Het zal wel geweten zijn dat de vindingrijkheid van de Congolezen om technische mankementen op te lossen grenzeloos is. De meest onwaarschijnlijke snufjes komen er desnoods bij te pas, tot vioolsnaren uit remkabels toe.

Van hun kant gaan de vrouwelijke musici tijdig aan het knippen en naaien om ervoor te zorgen dat de orkestleden en de koristen in een onberispelijke kledij voor het publiek verschijnen. Zij zorgen er ook voor dat de partituren netjes in orde worden gehouden en dat de kinderen de nodige opvang krijgen tijdens de langdurige repetities.

De musici zijn natuurlijk bijna allemaal amateurs en autodidacten. Het dagelijkse leven in deze helse grootstad is een bestendige strijd om te overleven. Meestal begint de dagtaak om zes uur 's ochtends of zelfs vroeger voor wie op geen geschikt vervoer kan rekenen om zijn werkplek te bereiken maar dat is geen beletsel om bijna dagelijks tot laat in de avond te repeteren. Dat de zangers het niet onder de markt hebben om zich vertrouwd te maken met onze westerse ritmiek en evenzeer met de Duitse taal spreekt ook wel vanzelf.

Joséphine Nsima is al van 5 uur 's ochtends op de been om haar gebak aan de man te brengen op de centrale markt van Kinshasa maar het valt haar niet te zwaar om dadelijk na haar dagtaak naar de repetitie te gaan, waar zij cello speelt. Joseph Masunda is altist in het orkest. Overdag is hij kapper maar hij kent ook iets van elektriciteit, zodat hij dadelijk op de bres kan springen wanneer tijdens de uitvoeringen het licht uitvalt.

Armand Diangienda kreeg een vorming als piloot ; hij is de stichter en leider van het orkest. Hij is trouwens ook de kleinzoon van Simon Kimbangu, de stichter van de clandestiene kerk die het zo zwaar te verduren kreeg onder de koloniserende overheid. Het is trouwens op raad van zijn grootvader dat het orkest opgericht werd. Aanvankelijk waren er nog maar enkele instrumenten, zodat de musici deze instrumenten onder elkaar uitwisselden om zich te kunnen bekwamen. Vandaag staan er bij elk optreden tweehonderd musici en koristen op het podium.

Dit ongelooflijke avontuur heeft inmiddels ruime bekendheid gekregen dankzij een Duitse documentaire film, gerealiseerd door Claus Wischmann en Martin Baer, die inmiddels algemene hoge waardering opwekte en ook verschillende prijzen in de wacht heeft gesleept. Heel wat kijkers vonden dit een van de ontroerendste realisaties die zij ooit te zien hadden gekregen. Ook de grote Duitse filmregisseur Volker Schlöndorff liet zijn emotie blijken.

Vorige maand werd deze film ook met groot succes in Brussel vertoond in het Flageygebouw. We vernamen dat hij eerlang op DVD op de markt zal komen. Intussen is ook al enige informatie, met inbegrip van een trailer, te zien op Internet (naam van het orkest als trefwoord).

G. Bosteels

Russen in Congo (vervolg)

In onze twee vorige nummers konden onze leden zich vertrouwd maken met het merkwaardige werk van professor Vladimir Ronin (Lessius Hogeschool Antwerpen en KULeuven) die een niet te evenaren studiewerk op zijn actief heeft over het verschijnsel van de aanwezigheid van Russische onderdanen in Belgisch Congo. Hier volgt de derde en voorlaatste aflevering.

De lokroep van het leiderschap

Voor de Russische artsen was een koloniaal contract überhaupt hun enige kans op een volwaardig beroepsleven. In België noch in Frankrijk mochten ze geen praktijk uitoefenen. Ondanks hun grote ervaring, grotendeels als legerarts aan het front, brachten ze het in de emigratie in het beste geval tot doktersassistent. Omdat Congo en Rwanda-Urundi een permanent tekort aan geneesheren kenden, waren de regels daar echter veel soepeler en konden de mensen die hun medisch diploma aan de universiteit van Moskou of Charkov behaald hebben, meteen aan de slag als volwaardige dokters. In het Belgische deel van Afrika kregen ze in dat opzicht meer mogelijkheden dan in de Franse koloniën.

Talrijke jongere emigranten verkozen een koloniale carrière omdat ze daar op een interessant, grootschalig, zelfstandig en veel perspectieven biedend werk konden rekenen. Baron Andrej von Tiesenhausen uit Sint-Petersburg, die aan de KULeuven als ingenieur-electricien afstudeerde, zag Congo naar eigen zeggen op voorhand al als “een plaats waar je jezelf kon bewijzen en waar niemand je spaken in de wielen zou steken”. In een brief aan zijn toekomstige schoonvader vertelde Afanasi Korobkov, stafkapitein in het Witte leger, die in België mijningenieur was geworden: “De jonge ingenieur voelt zich in Congo zo goed als een vorst en het succes van zijn opdracht hangt uitsluitend van zijn eigen werk af, terwijl hij in Europa meestal een loopjongen is voor zijn ontelbare bazen en al hun grillen moet uitvoeren”. Ook heel wat andere Russen namen toen graag dienst in Midden-Afrika om op grote schaal en op een zelfstandige manier te kunnen werken, zonder dat hun baas de hele tijd over hun schouder zou kijken.

Carrière maken

De Belgische kolonie bood staatloze vluchtelingen een unieke kans om zeer snel carrière te maken. Voor de jonge emigranten die in het toenmalige België niet op dezelfde startpositie konden hopen als de Belgen, betekende de situatie van een baas over tientallen, zoniet honderden zwarte arbeiders een geweldige psychologische compensatie. Op onze vraag aan de 94-jarige Tiesenhausen waarom hij in 1926 naar Congo was vertrokken, antwoordde hij kort en niet zonder een knipoog: “Ik wilde vanaf de eerste dag al een baas worden, zo zat nu eenmaal mijn karakter in elkaar...”. Met bijna dezelfde woorden legde Orbeliani in zijn roman uit waarom zijn hoofdpersonage zo graag naar Afrika wilde: “Het belangrijkste was voor hem zijn positie als een baas. Tot dan toe was hij gewoon een landmeter en ondergeschikte. Hij kreeg geen mogelijkheid om zich als ingenieur te bewijzen”.

Menig Russische emigrant had bovendien ook dieper liggende motieven om in Antwerpen op een stoomboot naar Boma of Matadi te stappen. De terugkeer naar het geliefde vaderland, waarop ze in de prille jaren twintig allemaal zielsveel hoopten, bleek niet voor morgen te zijn en sommigen trokken met een contract van twee of drie jaar naar de tropen om, zoals Aleksandr Grablenov, licentiaat in de handelswetenschappen uit Leuven, in 1923 aan kardinaal Mercier verklaarde, “een leegte van het bestaan te vullen” en “de ontgoochelingen en het verdriet van het leven als een zwerver met vernieuwde moed verder te dragen”. Ook bij andere Russische kolonialen uit de jaren twintig vinden we aanwijzingen dat ze in hun koloniaal werk een mogelijkheid zochten om hun ballingschapsdrama psychologisch te verdringen en zich ervan te laten afleiden.

Exotisme

Ongetwijfeld speelden een gewone nieuwsgierigheid en het hunkeren naar het exotische eveneens een rol bij die romantische Russen. Ze raakten nog als kind door het verre continent van de zwarte volkeren gefascineerd. Het was weliswaar uit geldnood dat kolonel Boris Svezjevski in 1929 als topograaf naar Congo vertrok. Toch verwees hij in zijn latere onuitgegeven memoires eerst en vooral naar een andere beweegreden van hem: "Toen ik nog in de cadettenschool van Odessa zat, las ik over Stanley en zijn bijna vreedzame verovering van Congo en begon ik van dit geheimzinnige land te dromen. Een ongerepte natuur, wilde mensen en dieren, ondoordringbare wouden...". Naar Midden-Afrika gaan betekende voor hem een vervulling van zijn oude droom. Volgens ingenieur Bakaldin was dit toen nagenoeg bij alle "Russische Congolezen" het geval.

Wat uiteraard ook behoorlijk veel invloed op de Russen in België had, was de toenemende belangstelling van de Belgen zelf voor hun overzeese gebieden. Toen in 1928 de spoorweg tussen Katanga en de Kasai werd geopend, die in feite het oosten en het westen van Congo verbond, verhoogde dat de aantrekkingskracht van de kolonie in de ogen van de Belgische samenleving. In hetzelfde jaar, met de reis van koning Albert en koningin Elisabeth door Congo, werd Afrika zelfs een modieus thema, en al zeker bij de zeer koningsgezinde Russische emigranten. Zij merkten de toegenomen interesse van hun gastland voor diens stuk Afrika onmiddellijk: "Vroeger", vertelde een Russische journalist in 1928 vanuit België, "werd hier aan iemand die zich naar Congo wilde begeven, gevraagd wat hij allemaal uitgespookt had dat hij uit zijn land moest vluchten, maar nu benijden ze degenen die vertrekken en droomt elke Belg ervan om een tijd in het verre Afrika te verblijven...". Het was des te meer waar voor de plaatselijke Russen die geen huis, geen goede betrekking en meestal ook geen familie in West-Europa hadden en hierdoor veel gemakkelijker konden wegtrekken.

Kardinaal Mercier

Er worden in het archief van het Aartsbisdom van Mechelen tientallen brieven uit in 1922-1925 bewaard waarin de Russen uit België, maar ook uit Frankrijk, Joegoslavië, Estland of Egypte kardinaal Mercier smeekten om hen naar een baan in Belgisch Congo te helpen. Ze bestookten hem zelfs op de koop toe met allerlei projecten om hele groepen Russische vluchtelingen, bv. de kozakken, in Congo als landbouwers te vestigen. Volgens de brieven was men bereid om alles te laten staan en hals over kop naar Afrika af te reizen. Ook uit andere bronnen weten we hoe de Russen van overal een beroep op hun Belgische kennissen of op hun landgenoten in België deden om de toegang tot de minister van Koloniën of de bestuurders van de grote koloniale privé-bedrijven te vinden. Meestal was het inderdaad absoluut noodzakelijk om hoge katholieke of liberale connecties te gebruiken. Heel wat sollicitanten moesten trouwens van een koude kermis thuiskomen: hun namen staan uiteindelijk niet op de lijsten van de blanke bevolking in *Annuaire du Congo Belge*, het adresboek van de kolonie.

Vingen bepaalde Russen bij Belgische ambtenaren of bedrijfsleiders bot, dan weigerden ze gewoonweg te geloven dat er op dat moment inderdaad geen vacatuur was of dat zij niet voor de job geschikt waren. Ze schreven hun mislukking eerder toe aan de anti-Russische houding van de bewuste persoon of aan het feit dat ze met een aanbevelingsbrief uit de katholieke hoek per ongeluk bij een liberaal of een jood terechtkwamen, of omgekeerd. Het gebeurde dat een bedrijf voor een tijd geen Russen meer wilde aannemen. Zo verklaarde de directeur van het grote diamantbedrijf Forminière in 1924 aan een Russische sollicitant dat "onlangs nog twee Russen zich misdroegen in Congo. De ene wilde een kapitein in zee gooien en de andere was nauwelijks aangekomen of hij had een Congolees zijn schouder gebroken". Toch stellen we in de bronnen geen reële discriminatie van de Russen vast. Dezelfde Forminière nam er in 1925 weer een hele groep in dienst. De ambtenaren, toen ze iemand afwezen, lieten af en toe aan diens Belgische beschermheer weten dat een Rus met een ander beroep wel welkom zou zijn: "Si toutefois vous avez parmi vos protégés un bon comptable industriel, je vous serais infiniment reconnaissant de me l'envoyer".

Aantrekkingskracht buiten de landsgrenzen

Overall waar in de jaren twintig de Russische emigranten woonden, was de vraag naar informatie over de mogelijkheid om in Belgisch Congo aan werk te komen, enorm groot. Daarom nam de Russische pers in Belgrado, Praag, Berlijn en Parijs regelmatig materialen op over de leef- en werkomstandigheden van de landgenoten in Congo. De Unie van de Russische studenten in Tsjechoslovakije stuurde in 1925 speciaal een brief naar haar gewezen bestuurslid, Rafail Trachtenberg die in Midden-Afrika verbleef, met de vraag hoe het leven daar was. Het antwoord van de jonge jurist, eerste luitenant van het Witte leger, werd eveneens gepubliceerd en bevatte een heleboel inlichtingen, niet alleen over het klimaat en de lonen in Congo, maar eveneens over de houding van de zwarten tegenover de blanken en van de Belgische koloniale tegenover de Russen.

Waarom was uitgerekend het Belgische deel van Afrika zo aantrekkelijk, ook voor de Russen die in Frankrijk gevestigd waren? Trachtenberg rapporteerde aan zijn kameraden in Praag dat hun landgenoten in Belgisch Congo op de voet van gelijkheid stonden met alle nationaliteiten en dat de Belgen daar zelfs geen meerderheid vormden. Dat laatste klopte niet, maar het overwicht van de Belgen (63,2 % in 1925) over de andere Europeanen in Congo was toch aanzienlijk kleiner dan de dominantie van de Fransen in hun Frans Equatoriaal Afrika. In Belgisch Congo heersten de blanken en niet enkel de Belgen die volgens de afspraken van 1885 de deuren van hun stuk Afrika wijd open moesten houden voor alle Europeanen. De vluchtelingen uit Rusland konden daar veel gemakkelijker dezelfde positie opbouwen als de Belgen zelf. "Le Congo leur apporte non seulement la possibilité de sortir de leur misère, mais encore l'égalité des droits dont ils ne jouissent pas dans les pays européens", lezen we in de memoires van Sjachovskaja. "Au Congo, la nationalité ne joue aucun rôle".

Het tweede belangrijke voordeel van Belgisch Congo in vergelijking met de Franse koloniën was het feit dat er in de Belgische gebieden meer vacatures waren voor vreemdelingen. "De Belgen namen in hun kolonie op grote schaal Russen in dienst...", merkte de gewezen Russische militair attaché in België terecht op. Ook zijn landgenoten in de Franse koloniën wisten goed dat er "gemakkelijker was een baan te vinden was in Belgisch Congo, aan de spoorwegbouw, waar echt tekort is aan ingenieurs, artsen en andere specialisten". De Russische journalist Vladimir Tkatsjov uit Parijs, die in 1928-1929 de Franse én de Belgische gebieden in Afrika bezocht, zette Belgisch Congo resoluut op de eerste plaats voor wat de verscheidenheid van de mogelijke beroepsactiviteiten voor Russische emigranten betrof.

Als we Tkatsjov mogen geloven, lagen de lonen in de Belgische kolonie toen een stuk hoger dan aan de overkant van de Congorivier, bij de Fransen. Bovendien moesten de Russen die in een Franse kolonie wilden gaan werken, soms maandenlang op de toestemming van de autoriteiten wachten en allerlei politiecontroles ondergaan, terwijl er veel minder formaliteiten waren om zich met een contract in Belgisch Congo of Rwanda-Urundi te vestigen. Ook bij de Russen die in het Portugeze Angola werkten, stond het Belgische deel van Afrika bijzonder hoog genoteerd. *(Slot volgt)*

Vladimir Ronin

De opinie van een missionaris in Congo-Vrijstaat

Uit de geschriften van Jules Garmyn

(“Missiën in China en Congo”, Tijdschrift van Scheut, 1903)

In september 1889 kwamen twee diocesane priesters van Brugge, de broers Jules en Ferdinand Garmyn, aan in Berghe-Sinte-Maria (Congo-Vrijstaat). Eind 1892 trok Jules naar Mikalayi (Kasai); hij keert in 1903 naar België terug en schrijft datzelfde jaar in het tijdschrift van Scheut en in 1904 in zijn boek *“Veertien jaren in den Congo”* met veel waardering over de Afrikanen, wat in die tijd niet (zo) gebruikelijk was.

In de genoemde tekst van 1903 beantwoordt hij, zoals in de catechismus, een aantal vragen. Hierna volgt zijn antwoord op vier van deze vragen.

1. *“Hebben de negers verstand?”*

“Of zij dat hebben ! ... Wilt ge met kennis over het verstand van de negers oordelen, begint dan met hun taal grondig te leren, een allerbeeldrijkste taal, en gaat dan maar eens luisteren hoe hun sprekers, in de vergaderingen of in geschillen, het woord weten te voeren: ge zult rechte bekennen dat zij verstandig redeneren en dat ge niet naar Europa moet gaan om welsprekende pleiters en advocaten te horen. Luistert ze af in hun gewone gesprekken: welke verstandige opmerkingen, welke fijne woordspelingen, welke schone, diepzinnige spreuken, welke boertige kwinkslagen ! ... Vooral spotten zij gaarne met de blanken en lachen erom dat de blanken die de negers voor dommeriken uitmaken omdat ze geen kennis hebben van de Europese wetenschappen, zelf met al hun verstand zo bitter weinig van de zaken der negers kennen en zich door die domme zwarten dikwijls zo deerlijk bij de neus laten nemen”.

2. *"Hebben de negers een hart?"*

"Hebben ze ook een hart dat kan beminnen en medelijden hebben, of slechts een woest tijgerhart dat enkel naar bloed dorst?"

Ik houd staande dat zij zo bloeddorstig en boos niet zijn als sommigen zeggen en dat de wreedste mensen te vinden zijn bij de beschaafde volkeren, het blanke en het gele ...

De negers zullen lijden in de plaats van iemand anders: zij zullen zich laten ketenen, in de gevangenis werpen, met gesels slaan om een vriend te bevrijden ...

De kleine kinderen zelfs geven soms aandoenlijke bewijzen van edelmoedige broederliefde. Als zij in 't veld aan 't spelen zijn en plotseling door een onweder verrast worden, zal de oudste niet vluchten en zijn broerke alleen naar huis laten sukkelen, hij neemt het op zijn rug, ofschoon de last te zwaar is voor zijn zwakke krachten ..."

3. *"Bestaat er ware vriendschap onder negers?"*

"Men heeft gezegd dat er bij de negers geen ware vriendschap bestaat.

Om het tegenovergestelde te ondervinden, heeft men slechts hun begravingen bij te wonen. Aan het hoofdeinde van de put hebben de vrienden van de overledene onder de grond een wijde kelder uitgegraven. Ge moest eens zien hoe zij, stilzwijgend en vol eerbied, de dode daar in schuiven en zorgvuldig het lijk met strooien matten bedekken. Geen moeder die voorzichtiger haar kind in zijn wieg legt, met meer liefde zijn gezichtje bezielt, met meer zorg het deksel bezielt, met meer zorg het deksel over haar dierbare schat spreidt. Het hart van de neger kan dus van liefde kloppen ..."

4. *De lichamelijke begaafdheden der negers*

"Laat ons nu de lichamelijke begaafdheden der negers onderzoeken. Wat de volmaaktheid der zinnen en de taaie spierkracht aangaat, daarin overtreffen zij ons onbetwistbaar. Hun gehoor is als dat van een vogel zo fijn, hun stem is klokkengelui en trompettengeschal; hun ogen, echte verrekijkers bij dag, worden zelfs door de duisternissen van de nacht weinig of niet belemmerd ...

En hun taaie lijdzaamheid, hun spierkracht! De blanke beschaafde mens is zo teder opgebracht dat koude en warmte, honger en dorst hem spoedig nedergeworpen hebben. De zwarte, van kindsbeen af hard behandeld, is tegen alle ontberingen bestand: met hem vergeleken zijn wij maar tengere juffertjes. Hoe dikwijls ondervinden wij dat niet, als wij met hen op reis zijn! Wij hebben niets te dragen; zij zijn met zware vrachten beladen. Als wij niet meer voort kunnen van vermoeienis, dan nemen onze hangmatdragers ons op en zo, in de gloeiende zon en doorgaans nog nuchter, lopen ze met ons uren ver. Aangekomen op de plaats waar wij willen overnachten, bereiden zij het eten en dienen ons eerst en zelf moeten zij soms lang wachten voordat zij iets onder de tanden krijgen. Dan strekken zij zich op de harde grond uit om te slapen; en 's morgens voor dag en dauw zijn zij zowaar wederom te been, fris en opgeruimd".

A. Melchoir : Riviertje door het Ituriwoud

Miel Clement

Afrikagetuigenissen in Limburg

Op dinsdag 12 april a.s. is onze vereniging te gast bij de KKVl (Koninklijke Koloniale Vereniging van Limburg) Wij stellen er onze vereniging voor en vertonen er enige interessante realisaties, uiteraard met de bedoeling de belangstelling van de Limburgers te wekken !

Deze gezellige bijeenkomst vindt plaats op dinsdag 12 april a.s. in het Theatercafé (Cultureel Centrum), Kunstlaan 5 te Hasselt – Aanvang : 14 uur.

*(Graag bevestiging van uw komst bij mevr. Stegen, secretaris KKVl, - Tel. 011 33 17 64
of mail : lisette.stegen@skynet.be)*

“NAAR DEN CONGO”

Honderd jaar Broeders van Liefde in Congo

Op 18 juni 1911 verliet de Elisabethville de haven van Antwerpen. Onder de passagiers bevonden zich de eerste vijf Broeders van Liefde die zich op weg zetten naar Belgisch Congo. Het duurde bijna 3 maand vooraleer ze Lusambo in de Kasai bereikten. Dat was het vertrekpunt van honderd jaar schitterende missiearbeid in Congo.

Dit jubileum wordt nu op de gepaste wijze gevierd met een tentoonstelling en met de uitgave van het boek “Naar den Congo” van de hand van Broeder Generaal Overste René Stockman. Daarin leest men het even uitvoerige als boeiende verhaal van deze eeuw aanwezigheid in Belgisch en nadien onafhankelijk Congo.

Het apostolaat was aanvankelijk gericht op het verstrekken van onderwijs en weldra ook op de zorg voor mensen met een handicap en geesteszieken. Na jaren van groei en bloei kwam de moeilijke periode van de onafhankelijkheid die de congregatie voor een gevoelig gewijzigde situatie plaatste. Het had enige tijd geduurd vooraleer Congolese broeders hun intrede deden, maar vandaag zijn het een honderdtal van hen die de fakkel overgenomen hebben en het charisma van de congregatie op hun wijze gestalte blijven geven.

De tentoonstelling : in het Museum Dr. Guislain te Gent, Dr. Guislainstraat 43.

Geopend tot 15 januari 2012.

Van dinsdag tot vrijdag : 9-17 uur. Op zaterdag en zondag : 13-17 uur.

Het boek : “Naar den Congo” door Broeder René Stockman, 243 blz. Uitgave Halewijn. ISBN 978-90-8528-173-3

IN MEMORIAM

Walter Geerts

Wij betreuren het heengaan, op 4 januari van dit jaar, van de medestichter en gewezen bestuurder van Afrikagetuigenissen, Walter Geerts. Hij was geboren in Leopoldstad in 1929 en oriënteerde zich aanvankelijk naar de medische sector. Na studies aan het Tropisch Instituut te Antwerpen, werkte hij enige tijd als laborant in Leopoldstad maar hij stapte al vrij snel over naar de journalistiek. Zo is hij jarenlang actief geweest als journalist bij Radio Belgisch-Congo. In 1960 kwam hij in dienst bij de toenmalige BRT, waar zijn aandacht natuurlijkerwijze bleef uitgaan naar de gebeurtenissen in zijn geboorteland. In betere tijden was hij erin geslaagd een vertrouwensrelatie op te bouwen met President Mobutu, wat hem in staat heeft gesteld belangrijke informatie in te winnen.

Als Congo/Zairekenner heeft Walter krachtig bijgedragen tot een beter begrip van de Congo-problematiek bij onze landgenoten.

De bibliografie van Geerts vermeldt drie werken :

- "Binza 10", een essay over de eerste tien jaar van het onafhankelijke Congo (1970)
- "Mobutu, de man van Kamaniola", uitgegeven door het Davidsfonds in 2005
- "Een recht van antwoord", een scherpe repliek tegen het filmpamflet van Peter Bate, "White King, red rubber, black death".

Wij blijven Walter dankbaar voor zijn steun aan onze vereniging.

Gilbert Dumon

Enkele dagen later, op 9 januari, verliet ons plots een ander lid van het eerste uur, Gilbert Dumon, een geboren Leuvenaar die in Sint-Idesbald woonde. De jurist Dumon was in Luluaburg actief als magistraat. Terug in België, behaalde de heer Dumon nog een diploma in Ziekenhuiswetenschappen en was hij actief als ziekenhuisdirecteur.

Lidmaatschapsbijdragen

Zoals op blz. 6 van dit nummer vermeld, waren wij aangenaam verrast door de toevloed van spontane betalingen, die de formele uitnodiging om te storten vooraf zijn gegaan. Hij danken dan ook heel hartelijk deze voorbeeldige leden voor hun gebaar waarmee zij uiting gaven aan hun trouw aan onze beweging en blijkbaar een aansporing wilden geven om zonder versagen met onze arbeid door te gaan. Ziehier de lijst voor het werkjaar 2011 :

De h. P. Ampe, St Martens-Latem
De h. Sam Annys, Wijnegem
De h. Baeyens-Warlop, Denderleeuw
De h. P. Beckers, Merksem
De h. W. Bossaerts, Keerbergen
De h. en mevr. Br. Brasseur-Goens, Nijlen
Mevr. A.-M. Brusselle, Heverlee
Mevr. L. Calberson, Antwerpen
Mevr. L. Cardon, Oostende
De h. M. Clement, Halle
De h. Creeten-Philippens, Borgloon
De h. Omer Daene, Strombeek-Bever
Mevr. P. De Bontridder, Bertem
De h. W. De Jonghe, Oostende
Mevr. H. De Maeseneire, Zaventem
Zr. Lieve Dessel, Ronse
De h; G. Dierckens, St. Pieters-Leeuw
De h. Gilbert Dumon (†)
Mevr. L. De Baedts-Helderweirt, St. Amandsberg

De h. W. De Wilde, Hasselt
De h. U. Driljeux, Sint-Truiden
Mevr. D. Herman, Oostende
De h. F. Hessel, Sart-lez-Spa
Mevr. E. Janssens, St.Lambrechts-Woluwe
De h. L. Jaspers, F- Gloriantes
De h. F. Jorissen, Hasselt
De h. F. Keereman, Oudergem
Mevr. G. Laleman, Roeselare
De h. R. Peeters, Schaffen
De h. A. Pollet, Sint-Andries
De h. Marcel Schuer, St-Martens-Latem
De h. en mevr. Soubry, Heist a/Zee
Mevr. Maria Stegen, Diepenbeek
De h. E. Timperman, Roeselare
mevr. M. Torfs, Keerbergen
De h. Trotman, Koksijde
Mevr. Van Balen-Stappers, Berchem
De h. H. Van Beeck, Overijse

E.P. F. Van den Bosch, St.-Pieters-Leeuw
De h. Michel Vandeputte, Brussel
E.P. Eug. Verhaert, Schilde
De h. A. Verhé, Oostende
Mevr. Claudine Vermeersch, Blankenberge

De h. Remy Vossen, Heusden
Vriendenfonds UNIVOG, Antwerpen
De h. Lode Wuyts, Heverlee
De h. L. Zaman, Kessel-Lo

Met speciale dank voor hun verdubbelde bijdrage :

De h. en mevr. H. Brat, Wezembeek-Oppem
De h. G. Bosteels, Tervuren
Mevr. A. Fonteyn, St. Niklaas
De h. A. Graré, Berchem
Dr. Jean Vandevoorde, Dion-Valmont

Ter herinnering : films en boeken die bij of via onze vereniging kunnen worden aangekocht.

• **De vier films tot op heden gerealiseerd door Afrikagetuigenissen :**

- **Pioniers naar Tropische Waters** : het boeiende verhaal van de zeevisserij vanuit de haven van Matadi,
- **P.G. Janssens, een leven in dienst van de tropische geneeskunde** : een hulde aan een indrukwekkend mens,
- **Tata Raphaël, bouwheer van Leopoldstad** : over leven en werk van deze legendarische missionaris.
- **Mijn hart is nog ginder** : een reeks beklijvende fragmenten uit de interviews gerealiseerd door Afrika- getuigenissen

Elk van deze films (op DVD) is verkrijgbaar tegen 10 €, plus 5 € eenmalige verzendingskosten, te bestellen bij het secretariaat.

- **Congo Close-up** (drietalige DVD) Indrukwekkende film van Robert Bodson uit 1954. Reeds bijna 2000 exemplaren verkocht. Prijs : 10 €, plus 5 € verzendingskosten, te bestellen bij het secretariaat..

- **Belgisch-Congo 1908-1960 – 52 jaar arbeid en vooruitgang.** Uitgegeven door KBUOL/UROME. Een objectieve en overzichtelijke balans van 52 jaar Belgisch beleid in Congo. 51 pagina's. Prijs 5 €, verzending inbegrepen. Te bestellen bij het secretariaat.

- **Congo ya sika** door Cyriel Van Meel. Een boek van 301 blz. over zijn belevenissen tijdens de campagne ter bestrijding van de waterhyacinten op de Congostroom. Prijs: 20 €, over te schrijven op rekeningnummer 230-0012496-03 van de auteur. (ook in Franse vertaling te verkrijgen)

- **Toen zweeg de bolikoko**, door Cyriel Van Meel, 234 blz. Prijs: 20 €, over te schrijven op rekeningnummer 230-0012496-03 van de auteur. (ook in Franse vertaling : “Depuis, le bolikoko s'est tu”)

- **Congo dromen** door Luc Vervoort. De levensechte herinneringen van een adjunct-gewestbeheerder in het district Boven-Kongo en in Kinshasa. Prijs : 15 euro, over te schrijven op rekeningnummer 001-4254043-87 van Afrikagetuigenissen, Tremelo.

- **“Hello Congo adieu” en “Van Congo naar andere werelden” door Marcel Schuer.** Twee boeken waarin deze ancien van de gewestdienst zijn herinneringen op schrift heeft gesteld. Te bestellen bij de auteur, Kerkstraat 37 te 9830 Sint Martens-Latem.

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKA-GETUIGENISSEN

Zetel en secretariaat :

Hollandsvin 4, 3120 Tremelo

Telefoon : 016 53 18 64

hdecoo@skynet.be

Jaarlijkse ledenbijdrage : 25 €. Bankrekening : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt

